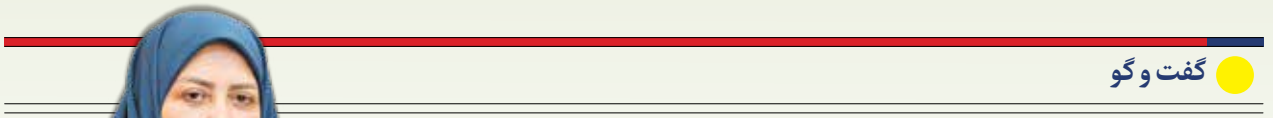

گفت‌وگو با شینا انصاری درباره تلاش‌های یکساله دولت برای حفاظت از محیط زیست و جایگاه کشور

مقر کنوانسیون رامسر در ایران ماند

گفت و گو

زهره کشوری - دبیر گروه زیست بوم/ پس از سال‌ها تعلل در پرداخت حق عضویت کنوانسیون‌های بین‌المللی محیط زیستی، ایران با پرداخت حدود ۲۵۰ هزار یورو موفق شد جایگاه از دست‌رفته خود را در این مجامع احیا کند؛ اقدامی که نه تنها مانع از تعلیق حق رأی کشور در نهاد‌های مهمی چون کنوانسیون «رایبی» شد، بلکه به حفظ مقر تاریخی کنوانسیون رامسر قدیمی‌ترین معاهده محیط زیستی جهان که نام و اعتبار خود را از ایران گرفته، برای دست کم سه سال آینده انجامید. درباره این موضوع و عملکرد یک‌ساله پردیسان با شینا انصاری، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست گفت‌وگو کردیم.

با توجه به پرداخت ۲۵۰ هزار یورو بدهی‌های حق عضویت کنوانسیون‌های بین‌المللی، عدم پرداخت این بدهی‌ها چه پیامدهایی برای ایران داشته و این تسویه حساب چه تأثیری بر جایگاه بین‌المللی کشورمان خواهد گذاشت؟

متأسفانه در حوزه محیط زیست با چالش بزرگی روبه‌رو بودیم. وقتی در دولت جدید مسئولیت را بر عهده گرفتیم، متوجه شدیم که حق عضویت بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی حتی تا ۱۰ سال پرداخت نشده بود. این مسأله حق رأی ایران را در مجامع جهانی تحت تأثیر قرار داده بود. به عنوان مثال، در کنوانسیون «رایبی» که مربوط به محیط زیست منطقه خلیج فارس است، در آستانه از دست دادن حق رأی بودیم. این مسأله بسیار نگران‌کننده بود، زیرا خلیج فارس اکوسیستم بسیار شکننده‌ای دارد. هم‌اکنون موضوع آلودگی‌ها، توسعه بارگذاری‌ها در سواحل سال پرداخت نشده‌ی کنوانسیون تصمیم‌گیری می‌شود و عدم حضور فعال ایران می‌توانست پیامدهای جدی برای منافع ملی ما داشته باشد.

چرا حضور فعال ایران در این کنوانسیون‌ها حیاتی است؟

خلیج فارس یکی از ارزشمندترین اکوسیستم‌های دریایی جهان است که متأسفانه بارگذاری‌های صنعتی و توسعه‌ای بی‌رویه فشار زیادی به آن وارد کرده از سوی دیگر، این منطقه شاهد جنگ‌های متعدد بوده و آسیب‌پذیری آن بسیار بالاست. کنوانسیون رایبی تنها نهاد منطقه‌ای است که سالانه دو تا سه جلسه در کشورهای عضو برگزار می‌شود و درباره مسائل حیاتی مانند آلودگی‌های زیست محیطی، توسعه سواحل و ضوابط حفاظتی تصمیم‌گیری می‌کند. اگر ایران حق رأی خود را از دست می‌داد، نمی‌توانستیم از منافع ملی خود در قبال مسائلی مانند آلودگی‌های نفتی، توسعه پروژه‌های ساحلی و مدیریت منابع دریایی دفاع کنیم. این برای کشوری با این وسعت و اهمیت در منطقه قابل قبول نبود. برای کشوری با وسعت و اهمیت ژئوپلیتیک ایران، این مسأله می‌توانست پیامدهای جدی در پی داشته باشد. ما به عنوان یک کشور پهناور با تنوع زیستی منحصر به فرد، باید در این مجامع حضوری فعال و اثرگذار داشته باشیم.

چرا حضور فعال ایران در این کنوانسیون‌ها حیاتی است؟

خلیج فارس یکی از ارزشمندترین اکوسیستم‌های دریایی جهان است که متأسفانه بارگذاری‌های صنعتی و توسعه‌ای بی‌رویه فشار زیادی به آن وارد کرده از سوی دیگر، این منطقه شاهد جنگ‌های متعدد بوده و آسیب‌پذیری آن بسیار بالاست. کنوانسیون رایبی تنها نهاد منطقه‌ای است که سالانه دو تا سه جلسه در کشورهای عضو برگزار می‌شود و درباره مسائل حیاتی مانند آلودگی‌های زیست محیطی، توسعه سواحل و ضوابط حفاظتی تصمیم‌گیری می‌کند. اگر ایران حق رأی خود را از دست می‌داد، نمی‌توانستیم از منافع ملی خود در قبال مسائلی مانند آلودگی‌های نفتی، توسعه پروژه‌های ساحلی و مدیریت منابع دریایی دفاع کنیم. این برای کشوری با این وسعت و اهمیت در منطقه قابل قبول نبود. برای کشوری با وسعت و اهمیت ژئوپلیتیک ایران، این مسأله می‌توانست پیامدهای جدی در پی داشته باشد. ما به عنوان یک کشور پهناور با تنوع زیستی منحصر به فرد، باید در این مجامع حضوری فعال و اثرگذار داشته باشیم.

الان وضعیت مقر کنوانسیون رامسر چگونه است؟

برای حل این مشکل چه اقداماتی انجام شد؟

با پیگیری‌های فوری و مکاتبات مستمر با سازمان برنامه و بودجه، توانستیم بخشی از بدهی‌ها را پرداخت کنیم. این اقدام نه تنها حق رأی ایران را حفظ کرد، بلکه امکان بهره‌مندی از ظرفیت‌های فنی و مالی این کنوانسیون‌ها را نیز فراهم آورد. هم‌اکنون در حال پیگیری برای تسویه کامل باقی مانده بدهی‌ها هستیم تا بتوانیم حضور فعال و مؤثری در تمامی مجامع بین‌المللی محیط زیستی داشته باشیم. این برای کشوری مثل ایران که دارای تنوع زیستی منحصر به فردی است، یک ضرورت استراتژیک محسوب می‌شود.

آیا این پرداخت‌ها ادامه خواهد داشت؟

بله، قطعاً. ما برنامه مشخصی برای تسویه کامل تمامی بدهی‌ها داریم. حفظ حضور فعال در مجامع بین‌المللی نه تنها یک تعهد، بلکه یک فرصت برای بهره‌مندی از دانش و فناوری‌های روز دنیا در حوزه محیط زیست است. ایران به عنوان کشوری با پیشینه غنی محیط زیستی، باید در این عرصه‌ها حضوری پررنگ داشته باشد.

حفظ این مرکزیت چه دستاوردهایی برای ایران دارد؟

حفظ مرکزیت کنوانسیون رامسر در ایران به تقویت دیپلماسی محیط زیستی ایران در منطقه، حفظ اعتبار بین‌المللی

متأسفانه عملکرد نامطلوب از نگاه دبیرخانه کنوانسیون در سوتیس و رقابت میان کشورهای منطقه، مقر کنوانسیون رامسر را در خطر انتقال از ایران به یکی از کشورهای حاشیه خلیج فارس قرار داد. اما خوشبختانه به تازگی با سفر معاونت دریایی و تیم ما به پانزدهمین اجلاس کشورهای عضو کنوانسیون رامسر برای تالاب‌ها (اجلاس کاپ ۱۵) در کشور رزمیاپوه، گزارش‌های متعدد و جامعی ارائه شد و پس از جلسات متعدد، تصویب شد که مقر کنوانسیون برای سه سال دیگر در منطقه‌ای کنوانسیون رامسر را در ایران باقی بماند.

این فرصت سه ساله بسیار ارزشمند است زیرا می‌توانیم با عملکرد مناسب، مرکز مقر کنوانسیون برای سه سال دیگر در ایران باقی بماند. این فرصت سه ساله بسیار ارزشمند است زیرا می‌توانیم با عملکرد مناسب، مرکز مقر کنوانسیون برای سه سال دیگر در ایران باقی بماند.

نقش و عملکرد هیأت ایرانی در پانزدهمین اجلاس کشورهای عضو کنوانسیون رامسر برای تالاب‌ها (کاپ ۱۵) چگونه بود؟

جمهوری اسلامی ایران در این اجلاس، به عنوان نایب‌رئیس انتخاب شد که این مسئولیت، نشان‌دهنده اعتبار و جایگاه ایران در عرصه بین‌المللی محیط زیست است. علاوه بر این، همکاران ما در دبیرخانه کنوانسیون و هیأت همراه، با حضور پررنگ و فعال در جلسات و مذاکرات، تلاش کردند تا نقش مؤثری در تصمیم‌گیری‌های کلیدی ایفا کنند.

دستاوردهای دیگر ایران در این اجلاس چه بود؟

از جمله افتخارات دیگر، معرفی آقای ایمان ابراهیمی به عنوان یکی از سه نفر «قهرمان تالاب» بود. ایشان که از فعالان مستقل محیط زیست ایران هستند، این عنوان را به دلیل تلاش‌ها و توانمندی‌های شخصی خود در حوزه حفاظت از تالاب‌ها دریافت کردند. این موفقیت، نشان‌دهنده ظرفیت بالای جامعه محیط زیستی ایران است. کسب نایب‌رئیس کنفرانس کاپ ۱۵، عضویت ایران به عنوان نماینده غرب آسیا در کمیته راهبری، ریاست مشترک تدوین برنامه استراتژیک کنوانسیون، دریافت گواهی سه شهر تالابی کیشهر، بابل و گندمان و عضویت در کمیته ارزیابی شهرهای تالابی از دیگر دستاوردهای جمهوری اسلامی ایران بود.

این اقدامات چه تأثیری بر تثبیت موقعیت ایران در کنوانسیون داشت؟

مجموعه این فعالیت‌ها، از نایب‌رئیس ایران تا معرفی قهرمانان تالاب و حضور پررنگ کارشناسان مان- باعث شد تا تصویر مثبت و قدرتمندی از ایران در کنوانسیون ارائه شود. این امر به ویژه در شرایطی که برخی کشورهای منطقه به دنبال کسب جایگاه ما بودند، بسیار حائز اهمیت بود. برنامه آینده ما این است

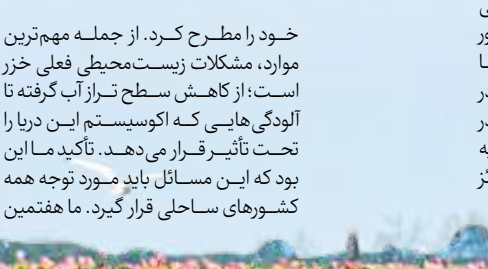
که با ادامه این حضور فعال، وضعیت کنونی را کاملاً تثبیت و نقش ایران را به عنوان یکی از بازیگران اصلی حفاظت از تالاب‌ها در جهان تقویت کنیم.

درباره الحاقیه کنوانسیون محیط زیستی دریای خزر و اهمیت آن برای کشورهای حاشیه خزر، به ویژه در شرایط کنونی که لگراتی‌ها درباره پیروی آب این دریاچه افزایش یافته است، توضیح می‌دهید؟

این مصوبه در یک سال اخیر به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که هدف اصلی آن، مدیریت پروژه‌های توسعه‌ای در کشورهای ساحلی خزر است که می‌تواند اثرات فرامرزی داشته باشد.

این پروتکل چگونه می‌تواند به حل مشکلات دریای خزر کمک کند؟

مشکلات محیط زیستی دریای خزر جدی است؛ کاهش تراز آب، آلودگی‌ها، مرگ‌ومیر جانداران دریایی مانند فک خزر و کاهش ذخایر ماهیان خاویاری. این پروتکل این امکان را می‌دهد تا هر پروژه‌ای در کشورهای همسایه- مانند سدسازی، انتقال آب یا توسعه صنعتی- که ممکن است بر اکوسیستم خزر تأثیر بگذارد، ارزیابی محیط زیستی شود. مثلاً اگر کشوری قصد انتقال آب از رودخانه‌های منتهی به خزر را دارد، باید اثرات آن بر کمیت و کیفیت آب دریا بررسی شود.

نشست اعضای کنوانسیون حفاظت از دریای خزر (کاپ ۷) را در سال آتی میلادی در ایران برگزار خواهیم کرد تا بتوانیم به توافق‌های عملی‌تری بین پنج کشور حاشیه خزر برای این اکوسیستم ارزشمند برسیم.

در رسانه‌های کشورهای همسایه، بحث انتقال آب به عنوان یکی از راهکارهای جلوگیری از پیروی آب خزر مطرح شده است. آیا این موضوع در الحاقیه جدید مورد توجه قرار گرفته است؟

این الحاقیه موضوعات مرتبط با خزر را شامل می‌شود؛ از جمله وضعیت رودخانه‌هایی که دریای خزر را تغذیه می‌کنند. چون یکی ازغدغه‌های ما سدسازی روی رودخانه‌های تغذیه‌کننده خزر یا برداشت از این رودخانه است. طبیعتاً اگر آبدهی این رودخانه کاهش پیدا کند یا آلوده شود، می‌تواند هم کمیت و هم کیفیت دریای خزر را تحت تأثیر قرار دهد.

یکی از مسائل قابل مشاهده، مرگ‌ومیر فک‌های خزری است که لاشه‌هایشان به سواحل ایران می‌آید.

بله. متأسفانه امسال شاهد مرگ دسته‌جمعی حدود ۲۴ عدد از آبزبان در سواحل گیلان و مازندران بودیم که عمدتاً ناشی از آلودگی‌های بالادست و کاهش اکسیژن آب است. الان کمیت و کیفیت خزر تحت تأثیر قرار گرفته است. این مسأله نه تنها بر موجودات قابل مشاهده، بلکه بر ذخایر ماهیان خاویاری و دیگر زیست‌مندان دریایی نیز اثر منفی گذاشته است. بنابراین باید به عنوان یک موضوع اولویت‌دار مورد توجه همه کشورها از جمله کشور ما قرار بگیرد. مثلاً باید در شهرهای شمالی ما هم تصفیه فاضلاب در اولویت قرار بگیرد اما خزر نیاز به یک وحدت رویه در تمام کشورها دارد.

تدوین «دستورالعمل جامع پایش تالاب‌ها» یکی از برنامه‌هایی بوده که در دوره مدیریت شما انجام شده است. مایلم مشخصاً بدانم این دستورالعمل تا چه حد می‌تواند در احیای تالاب‌ها تأثیرگذار باشد و ماندگاری آنها را تضمین کند؟

با توجه به اینکه در آیین‌نامه قانون حفاظت از تالاب‌ها، پس از تأمین آب شرب، حقایق طبیعت و تالاب‌ها در اولویت قرار دارند، بعد از آن حقایق صنعت و کشاورزی قرار می‌گیرد ولی در عمل اغلب این اولویت رعایت نمی‌شود. البته ما با خشکسالی و بحران آب مواجهیم، بنابراین این سؤال پیش می‌آید که چگونه می‌توان مطالبه حقایق تالاب‌ها را عملیاتی کرد؟ کنار آن، دستورالعمل پایش تالاب‌ها شامل دو بخش کیفی و کمی است. رویکردهای اصلی ما در مدیریت تالاب‌ها دو محور دارد: تمرکز بر مدیریت زیست‌بومی تالاب‌ها و اتخاذ رویکرد نرم‌افزاری به جای تمرکز صرف بر اقدامات سخت‌افزاری و سازه‌ای.

رویکرد نرم‌افزاری چیست؟

منظور از رویکرد نرم‌افزاری، تمرکز بر جوامع محلی و معیشت‌های جایگزین است. ما سعی داریم مشارکت جوامع محلی را جذب کنیم تا تالاب‌ها نه تنها به عنوان یک اکوسیستم حفاظت شوند، بلکه معیشت پایدار این جوامع محلی نیز تأمین شود و خود مردم به حفظ تالاب‌ها متعهد شوند.

در قانونی که پیشتر تصویب شده مقرر شده که ابتدا وزارت نیرو آب شرب و حقایق تالاب‌ها را تأمین کند بعد سهم صنعت و کشاورزی را پرداخت کند، اما در عمل، وزارت نیرو و حتی سازمان حفاظت محیط زیست هیچ گاه اعداد مشخصی برای حقایق تالاب‌ها اعلام نکرده‌اند.

الان عدد حقایق در برنامه هفتم توسعه هم آمده است. ۷۱۰ میلیارد مترمکعب هم بگیر آن هستیم. ولی الان بحث این است که اصلاً آب کم است. با وجود این ما در ماه‌های گذشته توانسته‌ایم بخشی از نیازهای آبی را برای برخی از تالاب‌ها تأمین کنیم، ولی این مقدار بسیار کمتر از نیاز واقعی تالاب‌هاست.

آیا اقداماتی مانند آموزش جوامع محلی یا ایجاد شغل جایگزین می‌تواند به احیای تالاب‌ها کمک کند؟ چون تالاب بدون آبی که باید از سد‌ها بیاید، احیائی نیست.

بله، اما اگر بخواهیم مؤثر باشیم، باید مدیریت مصرف آب به‌ویژه در کشاورزی را نیز مدنظر قرار دهیم. تغییر الگوی کشت در برخی مناطق و استفاده از فناوری‌های جدید می‌تواند مصرف آب را کاهش دهد. همچنین کاهش مصرف نهاده‌های شیمیایی در کشاورزی که باعث آلودگی منابع آب می‌شوند اهمیت دارد. یعنی هم کمیت و هم کیفیت آب مهم است و رویکردهای نرم‌افزاری در این زمینه بسیار مؤثر هستند. البته پیاده‌سازی این رویکردها زمان بر هستند و برخلاف روش‌های سخت‌افزاری مثل انتقال آب، سریع به نتیجه نمی‌رسند، ولی پایداری بیشتری دارند و اثر طولانی‌مدت بر حفاظت و احیای تالاب‌ها خواهند داشت.

در دولت آقای پزشکیان تکلیف همه مصوبه‌ها که پیامکار پتروشیمی میانکاله به آن متوسل می‌شد، مشخص شد و سازمان حفاظت محیط زیست هم نقش خود را ایفا کرد. به لحاظ قانونی تکلیف همه دستگاه‌ها مشخص شد که زمین‌های پتروشیمی میانکاله باید به اراضی ملی بازگردد اما تاکنون زمین‌ها به‌طور کامل پس گرفته نشده‌اند. چرا؟

ما در سازمان حفاظت محیط زیست، پیگیری‌های لازم را انجام دادیم و حتی برای لغو مصوبه پتروشیمی، از دولت مصوبه گرفتیم، بنابراین موضوع احداث پتروشیمی منتفی شد. بعد از آن، بحث بازگشت اراضی ملی به کمیسیون‌های مربوطه که متولی آنها جهاد کشاورزی است، منتقل شد. در واقع آنچه در حیطه اختیار سازمان حفاظت محیط زیست بوده، انجام شده است؛ یعنی ما موضوع را پیگیری کردیم و مصوبه لازم هم گرفته شد تا فعالیت‌های غیرمجاز در آن منطقه متوقف شود.

البته سازمان حفاظت محیط زیست به عنوان ناظر، همیشه می‌تواند مسائل را پیگیری کند.

بله، پیگیر هستیم. حتی اخیراً مواردی مطرح شد که من با استاندار محبت کردم و موضوع همچنان در دفتر حقوقی سازمان پیگیری می‌شود. به این ترتیب، سازمان حفاظت محیط زیست موضوع را رها نخواهد کرد.

یکی دیگر از برنامه‌هایی که در یک سال گذشته انجام دادید «تکمیل پروژه پهنه‌بندی محیط زیستی و ارزیابی ریسک زیستگاهی استقرار صنایع در مناطق ساحلی مکران» بود. مایلم بدانم برنامه‌ای که برای سواحل مکران نوشته شده است، هرچند روی کاغذ دقیق باشد، چقدر قابلیت اجرایی دارد که هم توسعه لازم در این مناطق انجام شود و هم تجربه‌های تلخ تخریب دیگر سواحل مانند کیش و قشم تکرار نشود؟

بله، برنامه سیاست‌های دریا محور با دستور مستقیم آقای رئیس جمهوری تدوین شد تا مشخص شود تمرکز ما در این منطقه چگونه باید باشد. ما صنایع و ظرفیت‌های موجود را بررسی کردیم و همکاران ما با نگاه محیط زیستی، این برنامه را در جلسه‌ای با حضور آقای رئیس جمهوری ارائه کردند.

در این برنامه، زون‌بندی مناطق انجام شده است؛ یعنی مشخص شده به توجه به ظرفیت‌های بوم‌شناختی، چه صنایعی برای توسعه وجود دارد. این پهنه‌بندی‌ها اقدامات اولیه انجام شده است. طبیعتاً این یک اقدام اولیه است تا مشخص شود در هر زون چه صنایعی از چه رده‌ای می‌توانند مستقر شوند. همان‌طور که می‌دانید، بر اساس مصوبه دولت، رده‌بندی صنایع وجود دارد و برخی رده‌ها اهمیت بیشتری دارند و نیازمند تمهیدات خاص هستند. بر اساس این اصول، پهنه‌بندی‌ها انجام شده است. با این حال، این تنها شروع کار است و در طول مسیر، نظارت‌های مستمر باید ادامه پیدا کند. ما این نظارت‌ها را انجام خواهیم داد و پیگیری‌ها برای اجرای برنامه در تمامی مراحل ادامه خواهد داشت.

در برنامه‌های مطرح شده، تا چه اندازه به قوانین مرتبط اشاره شده است تا هم چهارچوب استقرار صنایع در این مناطق مشخص باشد و هم رعایت سیاست‌های زیست محیطی تضمین شود؟

برخی موارد هم بوده که ما خواستیم دوباره بازبینی و رویکردهای محیط زیستی تقویت شود. طبیعتاً این اقدامات با نگاه پیشگامانه تاکنون انجام شده است و در طول مسیر هم نظارت‌ها باید استمرار داشته باشد.